

klaje pripomorejo. Kdor tega ne verjame, naj poštopa en kos mesa ravno zakljane živine s soljo, bo vidil kako se bo kerčiti začelo; kuharce to dobro véjo, kterim se ravno osoljena riba večkrat z rok zmuzne.

Povžita sol napravi tedaj več slin, več želodčniga in čevniga soka, pa tudi več žolca — tedaj pomnoži vse tiste soke, ki so kuharji povžite jedi. Ali še veliko delj seže moč soli, tako da se naredi potem veliko boljši kri, iz dobre kervi več in boljši mesó, mast, loj, obilniši molza itd., dlaka in volna postane gladka, živina je vesela in močna, da ji ne škodje vsaka reč. Vse to stori sol!

Dalje tudi skušnja uči, da sadeži in živinske stvari se dajo v solni vodi delj časa gnjilíne obvarovati, — da osoljeno suho mesó je mečji in ložej prebavljivo, — da kisló zelje, kislá repa tudi po soli svojo dobroto dobiva. Kar sol zunaj trupla dela, dela tudi v trupu.

Iz vsiga tedaj vidimo, kolikšno dobroto nam je Bog s soljó podelil, in kako kratkovidni so tisti, ki še dvomijo: ali je sol zares dobra in potrebna živini.

Drugo pot bomo pa povedali: kako, kdaj itd. naj se sol živini daje *).

(Konec sledi.)

Dva opomína kmetovavcam.

1. Dragi kmetovavci, ki ste imeli priložnost kaj divjiga kostanja nabirati, ali ste storili, kar smo vam v 26. do 35. lista Novíc svetovali? Žal bi nam bilo, ako bi bile besede Novíc o tem glas vpijočiga v pušavi!

2. Sadne drevesa so nam podarile spet letos na več krajih obilen pridelk. Kmalojim bo poslednjeliste odpadlo ter bojo zaspale v prihodnjo rodovitnost. Poleti in o jeseni so one za nas delale, — delajmo, ko one počivajo, mi za-nje. Naj nam bo sadjoreja zlo zlo pri sercu! Stori mo tedaj o pozni jeseni, kar nam g. Pircov „vertnar“ po dobrih skušnjah priporoča: 1) preglejmo drevje dobro, da bomo gosénčno zalego zaterli, naj bo v zavitim suhim perju ali pod staro skorjo ali kjer koli bodi; 2) okopajmo okolj dreves zemljo, da tistih gosenc zalego večidel pokončamo, ktere se v zemlji godé; 3) pobelimo vse odrasene drevesa z apnam, ktero bo vso gosénčno zalego po deblu na enkrat končalo in metulje odvernilo, da v apneno drevó nikoli ne bojo zalege delali. Apno pokonča tudi mah in pomladí na čudno vižo drevesno kožo. Ni ga boljšiga pomočka, kakor je apno; brez velicih stroškov in z velikim pridam se dajo drevesa, ko so popolnoma listje zgubile, pobeliti; spomladanski dežji speró pobélo, in mah in vse boš po tem lože odpravil. — Kmetovavci! nikar ne zanemarite tega dela kmalo po vsih Svetih.

Nova gasivnica.

Dobre in pripravne gasivnice (Feuerspritzen) so pri ognju velika dobrota. Navadne gasivnice pa, ki veliko opravijo, so večidel drage, in potrebujejo večidel močne priprege.

Nek umen mož na Dunaji, A. Eichen po imenu, ki stanuje v predmestju Wieden, Favoritenstrasse Nr. 294, je znašel gasivnico, na ktero je cesarski privilegij dobil. Ker je g. Eichen svojo gasivnico vpríčo veliciga zbora Dunajske kmetijske družbe poskusiti dal in jo je tudi ta popolnoma poterdil, zamoremo verjeti, da je Eichenova gasivnica resničniga priporočila vredna, in zato jo hočemo nekoliko popisati.

Imenovana gasivnica je na vozičku z 2 kolesama, da jo zamore en sam človek brez konj lahko peljati — velika dobrota, ker ni treba ob ognju še le konj čakati in večkrat pomoči zamuditi.

4 ali 6 mož jo suče, ki zamorejo neprenehoma vodo 50 čevljev visoko brizgljati s pomočjo mehov pa clo na višavo 80 čevljev. O eni minuti brizglja tri vedre vode in pol. Opravi tedaj to, kar navadne gasivnice opravijo, ki 400 gold. in še več veljajo.

Ker tedaj Eichenova gasivnica le 240 gold. veljá, ji pride tedaj razun gori imenovanih dobrot tudi niska cena v hvalo.

Če pomislimo, da je po deželi veliko županij (so-sesk), ki clo nobene gasivnice nimajo ali jih ima več skupej le eno, ker si zavolj dragôte vsaka županija svoje gasivnice kupiti ne more, — in če vémo, da je na deželi zavolj nižjih pohíštév zadosti, če gasivnica na 50 čevljev visoko brizglja (šprica), nam bo očitno, da je ta nova gasivnica prav prav pripravna vsim županijem, večim kmetovavcam in vsim fabrikam, ki nimajo previsocih poslopij.

Za deželo se pa zamore ta gasivnica še prav posebno zato priporočiti, ker je ni treba popravl-jati, in dobra ostane, če tudi delj časa stoji.

To priporočilo sklenejo Dunajske kmetijske Novíce s tem, da pravijo: „Prav veseli bi bili, ako bi večkrat priložnost imeli, svojim bravcam tako dobro orodje priporočiti, kakor je ta gasivnica“.

Novičar iz slovanskih krajev.

Xp. Iz Celja. (Konec porotne sodbe zoper Ano Aleksander.) Po govoru g. postavnega zastopnika se oglasi zatožene zagovornik, g. dr. Forregger. Pred vsim réče, da je g. državni pravdnik s tolikšno prepričljivo krepostjo neveljavnost vsega tega pretresal, česar se je zatožena zavolj zavdanja Wurcelna natolevala, da njemu le malo ostane še pridjati. Začel je po tem svoj skoraj pesniško vstrojeni govor takóle: „Dekle o polnim cvetju mladosti, — izrejena v srečnih okolnostih, ki so ravno tako delječ od vertoglavne stopnje blišče visokosti in ošabnega bogastva, kakor od omamljive stiske žalostne revšine; — srečna tedaj v vsem, kar srečo domačinstva, mir in spravo družine stori — je pripeljana pred poroto, zatožena dvomora, dopernešenega nad svojima lastnima rednikama, nje nar večima dobrotnikama na zemlji, ktera sta, brez da bi bila po kervi k temu zavezana bila, nježno stvarico v cvetečo dekle odgojila, jo redila s polno ljubeznijo svojega serca, varvola s skerbjo veselega upa, le v nji in za njo živela“. Po tem uvodu je začel posamesne sumljíce z njemu lastno bistroumnostjo vničevati. Posebno je tega opomnil, da zatoženka ni nikakoršnega dostojnega vzroka imela, tako grozovito hudodelstvo dopernesti, ker plamen perve nar gorečniši ljubezni, v kteri še človek morišča pozabi, je v sercu zatoženke že zdavnej vgasnil. — Dalje razloži, da v tem, da je po strupu iskala in ga tudi kupila, ni nič krivega iskati, marveč je še dokaz njene nedolžnosti, ker je očitno, brez da bi bila skrivala, zdravnike za predpis mišice prosila, in tudi očitno v lekarnici le polovico predpisniga arsenika kupila, — saj bi bila scer v hudobnem namenu lahko skrivé od vsacega konjskega hlapca in popotnega prodajaca mišice dobila. — Konec svojega govora še pristavi: da že jasno obličje zatoženke je znamenje njene nedolžnosti, ker ni mogoče, da bi zamogla natora tako goljufati, da bi nepokojna vést po tacem hudodelstvu trupla in duše ne pokončala, — po dveletnem terpljenju v ječi ni vsahnilo cvetje njene mladosti, in dušne težave o preiskavi niso očesu vzele svíta mirne zavesti. Le dobri vesti je tudi kamen mehka blazína, in tamota ječe ji je hiša mirú“. „Po vsem

*) Na prošnjo nekiga pametniga kmeta: naj bi koristnost soli pri živinoreji enkrat prav »iz fundamenta« pretresli, smo spisali ta sostavek. Vred.

tem, gospodje porotniki! ne morete izgovoriti sodbe, da je „kriva“, — sodbe, ktera bi tako bitje iz bukev življenja izbrisala — bitje, ktero je Bog v veselje vstvaril, in ktero je stvarnica oblagodarila tako obilno. Vunder — sklence zagovornik — ne serce vaše naj sodi, ampak vaš um, vaša bistroumnost, vaša vést“.

Sedaj je porote vodijs, deželne sodije predsednik g. Rak brez enostranosti vse dogodbe povzel in jih porotnikom jasno pred oči postavil.

Na to so se porotniki v posvetovavnico podali; pa že po četrtniki ure so se spet vernili v porotniše, in njih predstojnik z nekoliko tresečim glasom napové enoglasno razsodbo porotnikov: da zatožena ni kriva.

Ko zatoženka razsodbo zasliši, se zgrudi in zgubi zavédnost; čez pol ure sama k sebi pride.

Po vsim pa ta razsodba porotnikov ni zamogla skoraj več dvomljiva biti, ker že med obravnavo so se v porotnikih zbudili tihi dvomi nad krivico zatožene, ki so bili po krepkim govoru g. postavnega zastopnika še povikšani, tako da so mogli po njem skoraj prepričani biti, da zatožena ni kriva.

Kolikošno pomembo pa zamore imeti nezadovoljnost občjega javnega mnenja s to razsodbo, in zlasti mnenje pravoznanjskih sodnikov, kakor tudi tistih, katerim so okoljsine družinskega življenja zatoženke in rajncih Wurcelnovih in pa preiskava bolj na tanjko znane bile, naj Bog sodi!

Iz okolice Radgonske na Štajarskem. Celó dobro znane in poznane so mi vse naše Štajarske mesta, ali so njih šege, običaji in jezik še dosti nemškutarski proti mili Ljubljani, ki sim jo pred nekimi tedni prvokrat prehodil in s tako ginjenim sercom zapustil, da sim se terdno namenil to Novicam na znanje dati. Ljubljana s svojimi prebivavci je častitljivo slovensko mesto; tega sim se prepričal po vsim tergu, ki sim ga obhodil, in po vsih ulicah, v katerih se popotniku narodovo življenje odkriva. Osobito so mi Ljubljanske cerkve dopadle, tako krasne in lične, da sim tudi v njih pobožni duh slovenskiga naroda spoznal. Silno milo mi je bilo, da sim se mogel tako hitro posloviti od prijaznih Ljubljančanov, na ktere v spomin blagovolite Novice te verstice natisniti dati. Z veseljem bom svojim prijatlam povedal, kar sim v Ljubljani vidil, našel in slišal. Z Bogom! P. Vuketinovič.

Iz Krajskiga. (Privatna šola pri Fari blizo Idrie.) Od vsih strani naše mile domovine razglasujejo rodoljubi veseli vspeh ljudskih šol, ter marljivost in delavnost za mladino vnetih učencikov. Nej tudi jaz po ljubih Novicah naznanim moža, ki omiki in dobri izreji mladosti živí in gorí, — ne ga hvaliti, ker on ne dela za minljivo hvalo, temuč v izgled in posnemanje mnogim ga postaviti. Gospod Anton Mejač, kaplan pri Fari (v spodnji Idrii), je namreč lansko jesen tje pridši, viditi toliko otrok brez dela in poduka rasti, na svojo roko z mnogimi stroški privatno ljudsko šolo pričel, ter sleherni dan, kolikor so mu opravila duhovskiga stanú pripustile, mladino v vsim, kar se v prvem razredu ljudskih šol uči, sam podučeval. Učencov obojega spola je bilo samo iz vasi in bližnjih kmetov nekaj čez 60, ki so vès čas pridno v šolo hodili. Po dokončanem šolskem letu je bilo 2. kimovca t. l. očitno slovesno izpraševanje. Kako gladko so otroci brali in pisali, kako umno in lepo iz kerščanskega nauka, rajtanja in družih predmetov odgovarjali, obilno priča, koliko si je častiti gospod učenik prizadel jim za zmeraj ustanovljenega učitelja, ki se pri Fari toliko pogreša, nadomestiti. In ko je potem naj pridnišim lična darila, vsim pak majhne katekizme v spodbudo podaril, jih je z lepim in primeranim nagovorom izpustil. Če je pa že to prijetna novica za šolske prijatle, jih bo še bolj veselilo slišati,

da misli g. A. Mejač tudi zanaprej in poleg pèrvega razreda še družega začeti, tako da bodo lanski učenci se bolj izomikati, novi pa zopet pristopiti zamogli. — Slava torej gospodu Mejaču, nevtrudnemu prijatlu mladine, blagor pa tudi sleherni fari, ki take vodnike imá! Zoridanovič.

Iz Notranjiga. Na Verhniki (Oberlaibach) je veliko delo doveršeno; nova cerkev s. Pavla je toliko izdelana, de je 19. tega mesca pèrvo sveto opravilo v njej obhajano bilo. Visoko častiti g. Janez Novak, korar stolne Ljubljanske cerkve, kateri so pologo temeljniga kamna blagoslovili, so s pooblastenjem milostiviga škofa Ljubljanskiga, tudi zdaj blagoslovljenje sozidane cerkve opravili; častiti g. Juri Volc so s krepko besedo soseski in njenim duhovnim in svetnim pervakam za njeno dozdanje prizadetje hvalo dali, in stanoovitnost in dobrovoljnost do poslednjiga izdelanja mogočne stavbe in spodobniga okinčanja od znotrej priporočili.

(Konec sledí.)

Iz Leskovca pri Kerškim 19. oktobra. Ljube Novice! Ker ste pred peterimi mesci žalostni glas Leskovške fare v prid toče zadetim Poljanam oznanile, oznanite tedej enmalo bolj veseliga. Tergatev smo uni teden dokončali. Vse vinske gorice v Leskovski fari so bile letos, bodi Bogu hvala, hudiga vremena obvarovane in so se o tergatvi še precej dobro od lani skazale; skorej bi rekel, da je Bog nad njim tako rekoč čudež storil. — Merzlo in deževno letošnje vreme je ob času cvetenja in zorenja grozdju zlo žugalo; sedaj pa smo vender, hvala Bogu! dobro kapljo dobili, posebno v Drenovski, Brezovski, Nemški, Tersljavski, Terški in Veniški gori. Res je scer, da ga nekteri vinčarji le malo več od lani imajo; nekteri ga pa imajo tudi po 50 vedrov več. Da je tudi dober, posebno tistih, ko so o lepim solnčnim vremenu okolj s. Terezije tergali, nam že to priča, ker so začeli po goricah že tudi tisti nemški jezik govoriti, ki se ga nikolj učili niso; močan se pa tudi kaže da bo, ker je meni predsmočjim precej debelo steklico (flašo) razdjál, desiravno je bil prešovec. Kup ima že zdaj, ko je še kot godla, okolj 6, 7 in 8 gold. — Tudi ajda po polji se je pri nas še precej dobro obnesla, toraj je upati, da ne bodo reveži letas toliko stradali, kot lani. J. O. Lep.

Iz Ljubljane. Po županijski postavi ima mestni odbor konec leta prevdark dohodkov in stroškov za poslednje leto skleniti. V seji 25. sept. je bil ta prevdark takole prerajtan: „Vsi dohodki za prihodnje leto so na 60.296 gold. prerajtani; v tem so zapopadeni dohodki urbarskih davkov, ki so do leta 1848 na dolgu ostali 1868 gold., letni dohodek odkupljene urbarske davšine 1708 gold., smenjski dohodki 1878 gold., cestnina 4368 gold., — dohodki povžitnine (Gefälls-Aequivalent) 48.000 gold., — činži od mestnih hiš in zemljiš 1881 gold., in še nekteke manjši dohodnine. — Stroški pa so za leto 1852 prerajtani v vsim skupej na 63,854 gold.; tñ sèm spadajo ces. zemljišni in hišni davki 722 gold., — za štif-tane maše, za doneske k cerkvam, za samostane, za milodare ubozim itd. 7265 gold., — za plačila mestnih vradnikov in služabnikov 8100 gold., za penzione 4194 gold., za opravljeni dodajk za župana 1500 gold., za remuneracije in pripomočke 800 gold., za kurjavo in druge kancelijske potrebe, natise magistratnih razglasov itd. 1200 gold., — za potovansko dnino 200 gold., za plačilo zdravnikov 920 gold., — za zdravila ubozih 2000 gold., — za bolnišnico Ljubljansko 6000 gold., — plačila c. k. policijske straže 7174 gold., — za živež arestantov 200 gold., za gasivne naprave 500 gold., — za snaženje mesta 2000 gold., za mestno svečavo 4600 gold., — za ohranjenje spre-

hajališ in dvevoredov 200 gold., za šubne stroške 666 gold., za zidarske popravljanja hiš, cestá, mostov, deržajev, vodnjakov 3800 gold., — na nove zidanja, za nov mestni tlak itd. 6500 gold., za ne-
previdene stroške 1200 gold., in še nekteri manjši stroški. Če se tedaj primeri znesek dohodkov s zneskam stroškov za leto 1852, se razodene pomanjkanje 3558 gold. za prihodnje leto. To pomanjkanje se bo pa brez nove naklade na davke poravnalo s temi dohodki, ki se pričakujejo iz dolžniga laudemia in taks gruntnih bukev, iz povračila za politiško oskerbovanje od leta 1848, in iz pasjiga davka. — Zvedili smo, da je letos v Ljubljanskih 4 klasih ljudskih šol 1018 učencov; 105 jih je v 1. klasu realne šole, v 2. pa 70. Toliko učencov še v Ljubljani nikdar ni bilo, in veliko iz dežele se jih še ni moglo v šolo vzeti, ker prostora manjka. To je očitno znamenje, da se je tudi po kmetih zbudila zavest, da je šola otrokam potrebna, — letošnje leto je pa tudi očitno pokazalo pomanjkanje šol v Ljubljanski okolici, kjer razun Dobrave in Iga nikjer nobene šole ne najdemo. Živa potreba je, da se v Ljubljanski okolici (tandem aliquando!) za šole kaj stori!

Novičar iz mnogih krajev.

Kjer koli presvitli cesar sedaj po Gališkim popotova, ga sprejemajo po naznanilu vsih časnikov povsod s posebno veliko slavo. 25. t. m. se misli spet na Dunaj nazaj verniti. — V Dunajskim vradnim časniku je g. minister denarstva razglasil državne dohodke in izdajke v vsih deželah našiga cesarstva o prvi polovici tekočiga opravniga leta, to je, od vsih Svetih lanskiga leta do konca aprila tega leta. Dohodki naravnih davkov (zemljišnih, hišnih, pridobitnih, dohodkinih itd.) so znesli tega polleta skupej 32 milionov in 165.633 gold., dohodki neravnih davkov (povžitniga davka, dohodki od cola, solí, tabaka lotrije, kolka, smodnika itd.) so znesli čisto skupej 51 mil. 155.502 gold. — S še mnogimi družimi dohodki so znesli vsi redovni (navadni) dohodki skupej 95 mil. in 46.009 gold. Neredovni (nenavadni) dohodki (kar imajo Sardinici za odškodovanje vojskinih stroškov od leta 1848 plačati, in kar je od banke prišlo) so znesli 9 mil. 341.703 gold. Tedaj so vsi dohodki skupej znesli 104 mil. 387.712 gold. — Izdajki pa so znesli: za plačilo činžev državniga dolgá, za odkupnino srečkanih obligacij itd. 28 mil. 521.538 gold., za cesarsko hišo 3 mil. 318.042 gold., med temi je pa 700.000 gold. še na dolgu bilo od poprejšnih lét; — za stroške ministerskiga svetovavstva 60.923 gold., — za stroške ministerstva vunanjih oprav 864.610 gold., — za stroške ministerstva notranjih oprav in vsih temu ministerstvu podložnih vradnij, za žandarje, blagodarne naprave in milodare skupej 11 mil. 171.502 gold., — za stroške ministerstva vojske 66 mil. 101.194 gold., — za stroške ministerstva denarstva 9 mil. 812.633 gold., — za stroške ministerstva pravice 7 mil. 632.485 gold., — za stroške ministerstva bogočastja in uka 1 mil. 704.586 gold., — za stroške ministerstva kupčije in državniga zidanja (za železnice, telegrafe, ceste, vodne zidanja itd.) 15 mil. 811.054 gold., — za stroške ministerstva kmetijstva in rudnarstva 1 mil. 260.865 gold. — Vsi izdajki skupej so tedaj znesli 146 mil. 389.867 gold., med temi so redovni izdajki znesli 94 mil. 377.484 gold.; neredovni (izverstni) pa 52 mil. in 12.383 gold. — Ako se tedaj znesek redovnih dohodkov pretekliga pol-

leta z 95 mil. in 46.009 gold. primeri s zneskam redovnih stroškov z 94 mil. 377.484 gold., se pokaže, da so dohodki za 668.525 gold. veči bili, kakor stroški. Pri primeri neredovnih dohodkov z 9 mil. 341.703 gold. s zneskam neredovnih stroškov z 52 mil. in 12.383 gold. se pokaže, da se je 42 mil. 670.680 gold. več izdalo, kakor so dohodki bili. V vsim skupej so tedaj stroški pretekliga polleta za 42 mil. in 2155 gold. veči bili kakor dohodki. Od tega zneska pa pride na poplačanje državniga dolgá 2 mil. in 13.544 gold., — na naložbo stanovitniga kapitala v sozidanih železnicah in družih zidarajah 11 mil. 366.906 gold., — na prípravo k vojski mesca oktobra in novembra lanskiga leta 16 milionov, — tedaj na druge djanske stroške le 12 mil. 621.705 gold. Če se naznanjeni stroški družih kvater primerijo s stroški prvih kvater ravno te polovice leta, se vidi že precej veliko pomanjšanje stroškov, ki bojo toliko manjši, kakor bolj se bo po poslednjim ukazu cesarjevim v vsim gospodarstvu šparalo, — kolikor bolj se bo armada v nekterih mescih pomanjšati mogla, ktera deržavi dosihmal toliko stroškov prizadene, — in kolikor več bo začelo naukazanih naravnih davkov iz Ogerskiga v državno denarnico stekati. — Po novim nauku zastran porotnih sodb morajo v nekterih mestih nar manj tri četertinke, v družih pa saj nar manj polovica porotnikov v tistim mestu stanovati, kjer je porotna sodba; — 3 četertinke so predpisane za Dunaj, Prago, Berno, Linc, Gradec in Terst, — polovica pa za Solnograd, Tropavo, Olomuc, Celjovec, Ljubljano, Inspruk, Trient in Gorico. — Blizo Kremsa v zgornji Austrii se je 15. t. m. grozna nesreča zgodila; smodnik (pulfer) se je nevedama v ondašnji smodnikovi shrambi vžgal, vse razdjalo, več ljudi pokončal in na več sto stopinj krog in krog hudo škodo napravil; k sreči je bilo le 120 centov smodnika tam spravljeno, ker so 800 centov malo pred na Dunaj odpeljali. — Gnjili krompir je živini škodljiv; to priča huda kuga med prešiči okoli Dunaja in tudi v okolici spodnje Pulskave na Štajarskim, kjer je nek 200 prešičev poginilo, od katerih pravijo, da se jim je gnjili krompir dajal. Ondašnji konjederc pa je, namesto mesó pokončati, ga natihamo prodajal, in bo zavaljo tega, kakor se spodobi, oestro kaznovan, če je res to storil. — Na Francoskim so našli v plesnjini grojzdja majhne môle (červice), ki spivajo moč terti. — 11. oktobra so zapèrli razstavo obertnijsko v Londonu. — V Parizu se pričakujejo važne reči; predsednik Napoleon se je razpèrl s svojimi ministri; konec te razpartije še ni znan. — V Kini je umerl slavní misionar dr. Gützlaff. — Wahabiti, stara rodovina Turkov in nespreobernljivi verniki Muhamedanske vere, ki so sovražniki vsih novih poprav. so pridèrli serditi v Meko in Medino, in vse pokončali, kar je po novim. Vlada je v hudi zadregi.

Na kraju jaderskiga morja na-brane besede.

Podmèrati, untertauchen; podmèrac, Taucher; moštvinstvo, moštvinško pismo, Heirathsvertrag im Gegensatze zu ženitvansko pismo; otačbina, očasbina, väterlicher Nachlass; sonce se rodi, die Sonne geht auf *).

P—r.

*) Po neki pomoti je zaostal pričujoči konček v natisu; dostavimo ga s prošnjo, da bi častiti g. dopisnik blagovolil s nasledbo teh besed radovedne bravece razveseliti.

Vred.